

MONITORIMI I MËSIMDHËNËSVE NË MËSIM NË SHKOLLAT FILLORE DHE TË MESME TË ULËTA NË KOSOVË

Bekim Morina¹

Abstrakt

Hulumtimi kishte për qëllim të zbulojë praktikat e monitorimit të mësimit në shkollat fillore dhe të mesme të ulëta në Kosovë. Përmes këtij punimi, kemi synuar të kuptojmë se sa shpesh monitorohen mësimit në mësimit, kush e bën monitorimin, cili është ndikimi në përmirësimin e rezultateve të mësimit, si i shfrytëzojnë shkollat gjetjet e dala nga monitorimi etj.

Për realizimin e hulumtimit, janë përdorur metoda e analizës së dokumentacionit dhe metoda e analizës statistikore, ndërsa instrumentet e përdorura në hulumtim ishin pyetësorët për mësimit, drejtorë të shkollave dhe inspektorë të arsimit. Të dhënat janë analizuar përmes programit EXCEL. Mostrën e përbëjnë 9 komuna të Kosovës, 86 mësimit dhe 25 drejtorë të shkollave fillore dhe të mesme të ulëta në Kosovë (nga fshatrat dhe qytetet, të të dyja gjinive, të moshave dhe kualifikimeve të ndryshme), si dhe 5 inspektorë të arsimit. Hulumtimi është i tipit të përzier, sasior dhe cilësor.

Rezultat tregojnë se nuk i kushtohet mjaft rëndësi monitorimit të mësimit në mësimit, nuk respektohet legjislacioni që rregullon monitorimin e mësimit, nuk shfrytëzohen gjetjet për të përmirësuar rezultatet dhe nuk ofrohen mbështetje të mjaftueshme nga shkollat dhe DKA-të për tejkalimin e sfidave.

Ndikimi që ka monitorimi në përmirësimin e rezultateve të mësimit - ngritjen e cilësisë, është i padiskutueshëm, por sfidat me të cilat përballen mësimit janë të shumta.

Përfundimet dhe rekomandimet mund t'u shërbejnë shkollave, DKA-ve, MASHT-it dhe institucioneve të tjera arsimore, me qëllim të përmirësimit të rezultateve të mësimit dhe ngritjes së cilësisë në shkolla.

Fjalët çelës: *shkollë, mësimit, drejtor, inspektor, monitorim, ndikim.*

¹ Hulumtues për studime socio ekonomike

Abstract

The aim of the research was to reveal the monitoring practices of teachers in primary and lower secondary schools in Kosovo. Through this paper, we have aimed at understanding how often teachers are monitored, who is monitoring, what is the impact of improving teacher outcomes, how schools use findings from monitoring, etc.

For the realization of the research, documentation analysis methodology and the method of statistical analysis were used, whereas the instruments used in the research were questionnaires for teachers, school principals and education inspectors. The data were analyzed through the EXEL program. The sample consists of 9 Kosovo municipalities, 86 teachers and 25 directors of primary and lower secondary schools in Kosovo (villages and cities, both genders, ages and qualifications), as well as 5 education inspectors. The research is mixed, quantitative and qualitative.

The results show that the monitoring of teachers in lessons is not very important, the legislation regulating teacher monitoring is not respected, findings for improving the results are not used, and there is no sufficient support from schools and MEDs to overcome the challenges.

The impact of monitoring on improving teacher outcomes - raising quality is indisputable, but the challenges faced by teachers are many.

Conclusions and recommendations can serve schools, MEDs, MEST and other educational institutions with the aim of improving teacher outcomes and raising quality in schools.

Key words: *school, teacher, director, inspector, monitoring, influence.*

Hyrje

Ndër sfidat me të cilat përballen shkollat në arsimin fillor dhe të mesëm të ulët në Kosovë është monitorimi i mësimdhënësve në mësim. Monitorimi i mësimdhënësve gjatë punës së tyre është mjaft me rëndësi nëse bëhet vazhdimisht, nga personat kompetentë, dhe gjetjet shfrytëzohen për përmirësimin e rezultateve, por, shkak i numrit të vogël të inspektorëve, në disa shkolla monitorimi i rregullt bëhet vetëm nga drejtorët apo pedagogu (në shkollat që kanë pedagog).

Hulumtimi është bërë për të kuptuar praktikatat e monitorimit të mësimdhënësve në mësim, mundësitë që kanë shkollat dhe Inspektorati të kryejnë monitorimet e rregulla, si dhe sfidat me të cilat përballen drejtorët dhe inspektorët e arsimit.

Sipas rezultateve të studimit, së paku një herë në vit, mësimdhënësit monitorohen në mësim, nga drejtorët e shkollave ose inspektorët e arsimit, por monitorimi nuk bëhet gjithmonë sipas udhëzimeve administrative, pasi në disa shkolla nuk kryhet rregullisht dhe jo të gjithë mësimdhënësit monitorohen nga inspektorët e arsimit. Rezultatet e hulumtimit tregojnë se ka shkolla në të cilat për disa vjet me radhë monitorimi bëhet vetëm nga drejtori i shkollës.

Nuk ka përmirësim të cilësisë së mësimdhënies nëse shkollat nuk i shfrytëzojnë gjetjet e dala nga monitorimi për të përmirësuar rezultatet. Nevojat e mësimdhënësve shkollat dhe Drejtoritë Komunale të Arsimit duhet t'i bëjnë pjesë të Planit Zhvillimor të Shkollës dhe Planit komunal për Arsim, të shfrytëzojnë gjetjet për të planifikuar trajnime dhe zhvillim profesional, me qëllim që tua bëjnë më të lehtë përgatitjen e planeve mësimore, menaxhimin e orës, vlerësimin e nxënësve dhe çdo gjë tjetër që lidhet me mësimdhënien. Por, megjithëse monitorimi bëhet me qëllim të përmirësimit të mësimdhënies, rezultatet e hulumtimit tregojnë se jo të gjitha shkollat kërkesat dhe nevojat e mësimdhënësve, të dala nga monitorimi, i bëjnë pjesë të Planit Zhvillimor të Shkollës, për të përmirësuar rezultatet e mësimdhënësve që nuk tregojnë rezultate të mira.

Tema është mjaft aktuale, ka karakter shkencor, arsimor dhe metodologjik, ndërlihet me PSAK-un dhe rezultatet mund të ndihmojë drejtorët,

inspektorët e arsimit dhe personat e tjerë kompetentë që në të ardhmen të kenë qasje më të avancuar në monitorimin e mësimdhënësve dhe t'i kontribuojnë ngritjes së cilësisë në arsimin parauniversitar.

Konteksti teorik

Mënyra më e mirë për të vlerësuar performancën e mësimdhënësve, për të mësuar se si e planifikojnë mësimin, si i përgatisin planet dhe programet mësimore, si e menaxhojnë orën e mësimin, si e bëjnë vlerësimin e nxënësve, është monitorimi në mësim. Sipas legjislacionit në fuqi, monitorimi i mësimdhënësve në mësim është kompetencë e shkollave dhe Inspektoratit të arsimit, i cili bëhet me qëllim të përmirësimit të rezultateve të mësimdhënësve në punën e tyre dhe ngritjen e cilësisë së mësimdhënies.

Ligjet, udhëzimet administrative dhe rregulloret në fuqi, përcaktojnë kompetencat dhe obligimet e shkollave dhe të Inspektoratit në monitorimin e mësimdhënësve në mësim. Sipas Ligjit për Inspeksionin e Arsimit në Kosovë (2004), një ndër detyrat e inspektorëve është të inspektojnë mënyrën e ngritjes profesionale të mësimdhënësve, të konstatojnë gjendjen faktike dhe të ndërmarrin masat për përmirësimin e saj. Ndërsa, me Ligjin për Arsimin Parauniversitar të Republikës së Kosovë (2011), Departamenti i Inspektimit ka përgjegjësinë të monitorojë dhe vlerësojë punën akademike të institucionit, si pjesë e ciklit vjetor të inspektimit.

Me udhëzimet administrative parashihet monitorimi i rregullt i mësimdhënësve, qëllimi dhe personat kompetentë. Bazuar në udhëzimet administrative, përgjegjës kryesorë për përmirësimin e performancës së mësimdhënësve janë shkollat, Drejtoritë Komunale të Arsimit dhe Inspektorati, të cilat duhet të planifikojnë trajnime për mësimdhënës, apo të gjejnë forma të tjera për tejkalimin e sfidave dhe krijimin e kushteve të domosdoshme për punë.

Sipas udhëzimit administrativ Zbatimi i Zhvillimit Profesional të Mësimdhënësve (2013), MASHT-i e ka përgjegjësinë të monitorojë zbatimin e zhvillimit profesional të mësimdhënësve, të sigurojë standardet për sigurimin e cilësisë, monitorimin dhe vlerësimin, dhe të mbështesë

zhvillimin profesional të mësimeve duke adresuar prioritetet dhe nevojat e mësimeve. Gjithashtu, udhëzimi përcakton edhe përgjegjësitë dhe rolin e DKA-ve dhe shkollave në këtë aspekt.

Udhëzimet administrative e rregullojnë këtë çështje dhe e bëjnë monitorimin të detyrueshëm për të gjitha shkollat e arsimit parauniversitar në Kosovë, nëpërmjet organeve të brendshme të shkollës, drejtorit dhe pedagogut, si dhe përmes inspektorëve. Megjithatë, fokusi nuk vihet çdoherë në atë që shkollat do të mund të bëjnë për të përmirësuar cilësinë e funksionit të tyre, përmirësimin e procesit të mësimit dhe nxënies, duke bashkëpunuar mësuesit me njëri-tjetrin dhe duke përkrahur mësuesit e rinj - pa përvojë, përmes mentorimit apo formave të tjera mbështetëse. Në shkolla mungojnë mësuesit mentorë, të cilët do të ndihmonin mësuesit në përmirësimin e performancës. Mentorët e mirë thjesht i shohin këto tipare si sfida për të kapërcyer përpjekjet e tyre për të ofruar përkrahje kuptimplotë. Sipas Head, Reiman dhe Thies-Sprinthall (1992), aspektet kryesore që kontribuojnë në kompleksitetin e mentorimit përfshijnë nevojat e shumta të mësuesve fillestarë, si dhe mentorët e tyre, për çështjet e tyre zhvillimore ose shqetësimet, repertorin e tyre të aftësive të mësimit, kulturës së shkollës.

Në shkollat tona mungojnë edhe pedagogët (me përjashtim të një numri të vogël të shkollave), të cilët, sipas Udhëzimit Administrativ (2014) për Funksionimin e Shërbimit Pedagogjik-Psikologjik, përveç çështjeve të tjera, merren edhe me monitorimin e mësimeve dhe inkurajojnë bashkëpunimin e tyre dhe zhvillimin profesional.

Hulumtimet tregojnë se mentorimi është më i kërkuar si proces se mësimi në klasë dhe se edhe mësuesit me përvojë nuk mund ta vlerësojnë objektivisht cilësinë e performancës mësimore të mësuesve fillestarë (Bey and Holmes, 1992). Numri i vogël i inspektorëve të arsimit në Kosovë pamundëson monitorimin e rregullt të mësimeve në të gjitha shkollat e vendit, e po ashtu pjesa më e madhe e shkollave nuk kanë pedagog dhe monitorimi bëhet vetëm nga drejtorët e shkollave, por kjo nuk është e mjaftueshme, sidomos për mësuesit e rinj - pa përvojë, të cilët kanë nevojë për mbështetje.

Sipas Planit Strategjik të Arsimit në Kosovë (2017- 2021), Inspektorati i Arsimit duhet të hartojë rregullore të brendshme dhe udhëzues për kryerjen e detyrave të reja. Hapi tjetër në ndërtimin e kapaciteteve të Inspektoratit të Arsimit për përgjegjësitë e reja është që të rishikojë strukturën e personelit në këtë organ, si në aspektin e numrit, njohurive dhe shkathtësive gjuhësore, ashtu edhe në aspektin kualifikimit të inspektorëve të shkollave, duke proceduar pastaj me trajnime.

"Procesi i mentorimit shtrihet shumë larg, për të mbështetur hyrjen e mësuesve të rinj në sistemin shkollor, përmes udhëzimeve dhe inkurajimit profesional. Shadio (1996) beson se zemra e mentorimit vjen nga "një angazhim për arsimin, një shpresë për të ardhmen e saj dhe respekt për ata që hyjnë në komunitetin e saj", prandaj shkollat duhet të planifikojnë trajnime për mësime të bazuar në nevojat e dala nga monitorimi. Megjithatë, jo të gjitha shkollat planifikojnë trajnime dhe u krijojnë mundësi mësime të ndjekin trajnime mbështetur në kërkesat dhe nevojat e dala nga monitorimi. Pra, mësime të bazuar nuk mbështeten mjaftueshëm nga shkollat për të përmirësuar rezultatet e mësimeve. Sipas drejtorëve të shkollave dhe kryetarëve të Këshillave Drejtues, rreth 70 për qind e prioriteteve në planet zhvillimore të shkollave ndërlidhen me përmirësimin e rezultateve në mësim, trajnimin e mësimeve, për rritjen e cilësisë në mësim. (Morina B, 2017, f. 97).

Është e rëndësishme që të dokumentohen problemet, sfidat dhe dështimet që dalin nga procesi i monitorimit, e pastaj të merren për bazë gjatë planifikimit, pasi pa monitorim të rregullt nuk pritët përmirësimi i rezultateve të mësimeve dhe rritja e cilësisë. Kjo mund të bëhet vetëm nëse planifikohet mbi bazën e gjetjeve dhe rezultatet e monitorimit shërbejnë për të organizuar trajnime për mësime. Pa ndonjë monitorim, proceset ndalen, njerëzit nuk dinë se çfarë të bëjnë, dokumentacionet nuk janë të plota dhe i tërë procesi i zhvillimit ndalet (GIZ, 2012, f. 18).

Ende nuk ka koordinim të mirëfilltë të politikave shtetërore dhe lokale të arsimit, bashkëpunim të duhur ndërmjet Inspektoratit dhe shkollave gjatë planifikimit, edhe pse shkollat dhe komunat duhet të hartojnë planet

zhvillimore në përputhje me legjislacionin në fuqi dhe me Strategjinë Zhvillimore të Arsimit dhe në ato plane të planifikojnë edhe monitorimin e mësimdhënësve dhe hapat që duhet ndërmarrë pas monitorimit, sipas nevojave dhe kërkesave që dalin gjatë monitorimit të mësimdhënësve në mësim. Qëllimi i planifikimit zhvillimor të shkollës është të kontribuojë në përmirësimin e vazhdueshëm të mësimdhënies dhe të nxënies, përmes një procesi të rregullt dhe të pandërprerë të planifikimit, vlerësimit dhe rishikimit (KEC, 2010, f. 24).

Meqë shkollat shpesh nuk dinë si t'i vlerësojnë të dhënat dhe çfarë të bëjnë me rezultatet, kërkohet një interpretim i kujdesshëm dhe profesional i rezultateve të dala nga monitorimi. Në bazë të gjetjeve, shkollat e kanë më lehtë të identifikojnë nevojat për trajnim të mësimdhënësve dhe të përmirësojnë cilësinë e mësimdhënies. Roli i drejtuesit në organizimin e detyrave, proceseve monitoruese, vëzhguese, por dhe në krijimin e klimës së duhur në shkollë, është tejet i rëndësishëm për një mësimdhënie të suksesshme. Rritja e cilësisë së mësimdhënies lidhet drejtpërdrejt me zhvillimin profesional të mësuesve, prandaj angazhimi i drejtorëve të shkollave dhe inspektorëve të arsimit është esencial në këtë drejtim. Ata duhet të monitorojnë secilin mësimdhënës dhe në bazë të gjetjeve të kërkohet përgjegjësia dhe llogaridhënia.

Drejtori duhet të iniciojë nisma që lidhen me kualifikimin e brendshëm të mësuesve të shkollës, identifikim e çështjeve, për të cilat mësimdhënësit e shkollës kanë nevojë të rrisin kapacitetet, përmes trajnimeve apo kualifikimeve të brendshme periodikisht.

Drejtuesi obligohet të zhvillojë periodikisht vëzhgimin e orëve mësimore, si dhe të monitorojë planifikimin e punës konkrete në klasë. E, gjykuar në këtë aspekt, drejtuesi jo vetëm vëzhgon dhe monitoron, por bart edhe detyrën dhe përgjegjësinë për të adresuar rekomandime në drejtim të zhvillimit të procesit mësimor ndaj mësuesit, duke ndikuar kështu jo vetëm në përmirësimin e mësimdhënies, por edhe në përmirësimin e praktikave të mësuesit dhe duke e orientuar në mënyrë indirekte drejt një zhvillimi të mëtejshëm profesional. (Portalishkollor.al, 2018).

METODOLOGJIA

Dizajni i hulumtimit

Hulumtimi është i tipit të përzier, sasior dhe cilësor. Kjo qasje është përdorur në bazë të pyetjeve hulumtuese dhe modelit të studimit. Modeli i studimit kishte për qëllim të marrë opinionet nga shkollat (drejtorët dhe mësuesit) dhe inspektorët e arsimit, për të mësuar arritjet, sfidat dhe mundësitë. Përmes pyetjeve të hapura janë siguruar të dhënat cilësore.

Qëllimi i hulumtimit

Qëllimi i hulumtimit ishte të zbulojmë praktikatat e monitorimit të mësuesve në mësim, në shkollat fillore dhe të mesme të ulëta në Kosovë.

Pyetjet e hulumtimit

Çështjet e ndërlidhura në këtë hulumtim kanë të bëjnë me monitorimin e mësuesve në mësim, nga drejtorët e shkollave dhe inspektorët, prandaj pyetjet e hulumtimit janë:

- Sa herë brenda vitit bëhet monitorimi i mësuesve në orët e mësimit?
- Kush e bën monitorimin e mësuesve dhe si?
- Çfarë ndikimi ka monitorimi i mësuesve në përmirësimin e rezultateve në mësim?
- Sa i shfrytëzojnë shkollat gjetjet nga monitorimi për përmirësimin e rezultateve?
- Me cilat sfida përballen mësuesit?
- Çfarë kanë ndërmarrë shkollat dhe DKA-të për tejkalimin e sfidave?

Pyetjet e parashtruara kanë marrë përgjigje nga respondentët, nga të cilat kemi kuptuar rëndësinë që i kushtohet monitorimit të mësimdhënësve në mësim dhe ndikimin që ka në përmirësimin e rezultateve të mësimdhënësve.

Popullacioni dhe mostra

Popullacionin e përbëjnë 38 komuna të Kosovës, 630 shkolla fillore dhe të mesme të ulëta publike, dhe Inspektorati në 7 qendrat Rajonale të Arsimit. Nga ky popullacion kemi përzgjedhur mostrën për hulumtim në 9 komuna të Kosovës, nga shtatë regjionet, në 25 shkolla (76% shkolla fillore dhe të mesme të ulëta dhe 24% shkolla fillore; 52% të shkollave në qytete dhe 48% në fshatra). Mostrën e përbëjnë 25 drejtorë, 86 mësimdhënës dhe 5 inspektorë të arsimit (3 të gjinisë mashkullore dhe 2 të gjinisë femërore, 3 me master dhe 2 me fakultet, të gjithë me më shumë se 5 vjet përvojë pune). Një numër i inspektorëve nuk kanë kthyer përgjigje në pyetësin e dërguar. Kriter për përzgjedhjen e mostrës ka qenë përfshirja e 7 regjioneve dhe shkollave urbane dhe rurale.

Tabela 1. Të dhënat për drejtorë dhe mësimdhënës

	Gjinia		Moshë		Shkollimi			Përvoja		
	F	M	Nën 50 vjet	Mbi 50 vjet	SHLP	Fakultet	Master	Më pak se një vit	deri 5	Mbi 5 vjet
Drejtorët	28%	72%	44%	56%	/	72%	28%	4%	32%	64%
Mësimdhënësit	59%	41%	87.2%	12.8%	5.8%	77.9%	16.3%	8.1%	19.8%	72.1%

Metodat dhe instrumentet

Mbledhja e të dhënave është bërë përmes këtyre metodave dhe instrumenteve të hulumtimit:

Metodën e analizës së dokumentacionit - përmes së cilës janë analizuar ligjet, udhëzimet, strategjitë, rregulloret, doracakët, raportet të hulumtimit dhe botimet e tjera;

Metodën e analizës përshkruese – përmes së cilës kemi analizuar dhe përshkruar opinionet e drejtorëve të shkollave dhe inspektorëve të arsimit.

Metodën statistikore - përmes së cilës janë përpunuar dhe paraqitur rezultatet e nxjerra nga hulumtimi sasior, në tabela dhe në përqindje.

Instrumentet: Kemi përdorur pyetësorët për mësimdhënës, për drejtorë dhe inspektorë të arsimit, të cilët janë pilotuar paraprakisht. Pas pilotimit, disa pyetje janë hequr dhe janë zëvendësuar me të tjera, e disa janë riformuluar. Pyetësorët nuk kanë qenë të standardizuar, por janë hartuar për nevoja të hulumtimit - mbledhjen e të dhënave të nevojshme.

Procedura e mbledhjes së të dhënave

Në fazën e parë është bërë hulumtimi kabinetik, janë analizuar ligjet, udhëzimet administrative, strategjitë dhe hulumtimet e publikuara, që ndërlidhen me monitorimin e mësimdhënësve në mësim. Në fazën e dytë është kryer hulumtimi në terren, janë mbledhur të dhënat nga drejtorët e shkollave, mësimdhënësit dhe inspektorët, pasi është marrë miratimi për plotësimin e pyetësorit. Është siguruar lista e shkollave, nga e cila janë përzgjedhur shkollat për realizimin e hulumtimit. Të dhënat e mbledhura janë administruar nga hulumtuesit e IPK-së, ndërsa vendet dhe koha për plotësimin e pyetësorëve janë caktuar në bashkëpunim me drejtorët e shkollave dhe inspektorët, gjatë kontaktimit për caktimin e ditës dhe orës.

Procedura e analizës së të dhënave

Për përpunimin e të dhënave të hulumtimit është bërë analiza statistikore-përshkruese, përmes programit *EXEL*. Rezultatet e dala janë prezantuar përmes frekuencave, përqindjeve dhe grafikeve. Për të dhënat e siguruar përmes pyetjeve të hapura është përdorur analiza induktive, duke i grumbulluar rezultatet në bazë të problematikave, dhe janë nxjerrë përfundimet për çështjet e ngritura.

REZULTATET E HULUMTIMIT DHE INTERPRETIMI I TYRE

Gjatë analizës së të dhënave, kemi krahasuar perceptimet e respondentëve, me qëllim që të shihen dallimet dhe ngjashmëritë në përgjigjet e marra. Që të kuptojmë se sa i kushtohet rëndësi monitorimit të mësimdhënësve në mësim, praktikat që përdoren nga shkollat, sfidat me të cilat përballen mësimdhënësit, çfarë bëjnë shkollat me gjetjet e dala nga monitorimi dhe sa ka ndikuar monitorimi në përmirësimin e rezultateve të mësimdhënësve, janë analizuar përgjigjet e dhëna në pyetësorët për drejtorë të shkollave, mësimdhënës dhe inspektorë të arsimit.

Nga rezultatet e dala kemi nxjerrë përfundimet për rëndësinë që i kushtohet monitorimit të mësimdhënësve në mësim dhe praktikat e përdorura, në shkollat fillore dhe të mesme të ulëta në Kosovë.

Të dhënat e dala nga drejtorët e shkollave dhe mësimdhënësit

Për rëndësinë që i kushtohet monitorimit të mësimdhënësve në mësim, kemi marrë këto përgjigje nga drejtorët e shkollave dhe mësimdhënësit e përfshirë në hulumtim.

Të gjithë drejtorët e shkollave dhe mësimdhënësit e përfshirë në hulumtim kanë thënë se monitorimin e mësimdhënësve në mësim e bëjnë drejtuesit e shkollës, ndërsa në përqindje dukshëm më të vogël kanë thënë inspektorët e arsimit dhe pedagogët. Vërehet dallimi në përgjigje ndërmjet drejtorëve dhe mësimdhënësve sa i përket monitorimit nga ana e inspektorëve të arsimit.

Tabela 2. Monitorimi i mësimdhënësve

Kush e bën monitorimin e mësimdhënësve në mësim në shkollën tuaj?	Përgjigjet	
	Drejtorët	Mësimdhënësit
Drejtuesit e shkollës	100.0%	96.5%
Pedagogu	12.0%	4.7%
Inspektori	28.0%	5.9%
Tjetër	36.0%	11.8%

Në pyetjen se a janë monitoruar të gjithë mësimebënësit brenda vitit shkollor, drejtorët e shkollave kanë thënë se janë monitoruar të gjithë mësimebënësit, ndërsa vetëm 61% e mësimebënësve kanë thënë se në shkollën që ata punojnë janë monitoruar të gjithë mësimebënësit.

Po ashtu, edhe sa i përket shpeshësisë së monitorimit, sa herë brenda vitit shkollor monitorohen mësimebënësit, vërehen dallime në përgjigjet e drejtorëve, krahasuar me përgjigjet e dhëna nga mësimebënësit. (Shih tabelën në vazhdim).

Tabela 3. Shpeshësia e monitorimit të mësimebënësve

Sa herë brenda vitit shkollor monitorohen mësimebënësit në shkollën tuaj?	Përgjigjet	
	Drejtorët	Mësimebënësit
Një herë në vit	20.0%	43.0%
Dy herë në vit	76.0%	51.2%
Tjetër	4.0%	5.8%

Sa i përket mënyrës së monitorimit, përgjigje pothuajse të njëjta me drejtorët kanë dhënë edhe mësimebënësit. Shumica e të përfshirëve në hulumtim kanë thënë se janë monitoruar përmes hospitimit në orët e mësimit dhe kontrollimit të planeve dhe programeve.

Tabela 4. Mënyra e monitorimit të mësimebënësve

Si bëhet monitorimi i mësimebënësve në mësim në shkollën tuaj?	Përgjigjet	
	Drejtorët	Mësimebënësit
Përmes hospitimit në orën e mësimit	87.0%	91.80%
Përmes kontrollimit të planeve dhe programeve	73.9%	69.4%
Tjetër	21.7%	4.7%

Shumica e drejtorëve të shkollave nuk janë të kënaqur me monitorimin, ndërsa më shumë se gjysma e mësimebënësve thonë se janë plotësisht të kënaqur. Në pyetjen sa jeni të kënaqur me monitorimin që u bëhet mësimebënësve në mësim, 72% e drejtorëve janë përgjigjur pjesërisht të

kënaqur, 12% kanë thënë se janë plotësisht të kënaqur, ndërsa 16% nuk janë aspak të kënaqur. Ndërsa, mësimdhënësit 59% kanë thënë se janë plotësisht të kënaqur, ndërsa 41% pjesërisht.

Më shumë se gjysma e drejtorëve kanë thënë se monitorimi ka pasur ndikim në përmirësimin e rezultateve të mësimdhënësve, ndërsa sipas mësimdhënësve monitorimi ka ndikuar në përgatitjen e orës mësimore, në zhvillimin të aktiviteteve të ndryshme, në përdorimin e metodave dhe teknikave të mësimdhënies dhe rritjen e seriozitetit në punë.

Sipas drejtorëve dhe mësimdhënësve, sfidat me të cilat përballen mësimdhënësit gjatë procesit mësimor janë: mungesa e pedagogëve, mungesa e mësuesve mbështetës për fëmijë me nevoja të veçanta, mungesa psikologëve, mungesa e infrastrukturës - laboratorëve për mësim praktik, teknologjisë informative, kabineteve, mungesa e mjeteve didaktike, mospërshtatja e tyre me Kurrikulën, trajnimet e pamjaftueshme, bashkëpunimi jo i kënaqshëm prind-mësimdhënës-nxënës etj.

Të gjeturat tregojnë se marrja e këshillave nga monitoruesit ndikon në përmirësimin e rezultateve të mësimdhënësve dhe në ngritjen e cilësisë së mësimdhënies, pasi vërejtjet dhe sugjerimet që mësimdhënësit i marrin gjatë monitorimit ndërliken me planifikimin e mësimin, menaxhimin e orës së mësimin, objektivat e planifikuara dhe realizimin e tyre, përdorimin e metodave dhe teknikave, bashkëpunimin ndërmjet nxënësve dhe mësimdhënësve, angazhimin e nxënësve në aktivitete të ndryshme gjatë orës mësimore, punën në grupe, paraqitjen e rezultateve të orës mësimore në tabelë, sqarimin e detyrave, mënyrën e vlerësimit të nxënësve etj.

Në pyetjen se çfarë u nevojitet mësimdhënësve që të tregojnë rezultate më të mira në mësim, shumica e drejtorëve kanë thënë se mësimdhënësit kanë nevojë për trajnime shtesë dhe për shembuj të mirë nga praktikat e shkollave të tjera, si dhe për këshilla dhe udhëzime nga personat kompetentë. Po ashtu, gjysma e drejtorëve të përfshirë në hulumtim kanë shprehur nevojën që kanë shkollat për më shumë financa.

Mësimdhënësve që nuk dalin mirë gjatë monitorimit në mësim, shumica e drejtorëve kanë thënë se u ofrohen trajnime me bazë në shkollë dhe

trajtime të organizuara nga DKA-ja apo MASHT-i. Por, për dallim nga drejtorët, më pak se gjysma e mësimitdhënësve kanë thënë se atyre u ofrohen trajtime me bazë në shkolla. Shih tabelën në vazhdim.

Tabela 5. Trajnimet e mësimitdhënësve

Çfarë trajnimesh u ofrohen mësimitdhënësve që nuk dalin mirë gjatë monitorimit?	Përgjigjet	
	Drejtorët	Mësimitdhënësit
Trajtime me bazë në shkollë	80.0%	48.8%
Trajtime nga DKA-ja	72.0%	65.0%
Tjetër	20.0%	6.3%

Tejkalimi i sfidave dhe përmirësimi i rezultateve të mësimitdhënësve

Mësimitdhënësit janë pyetur se çfarë duhet të bëjnë më shumë shkollat që të tejkalohen sfidat, të përmirësohen rezultatet e mësimitdhënësve të dala nga monitorimi dhe të rritet cilësia e mësimitdhënies dhe nxënies. Pothuajse të gjithë të përfshirët në hulumtim kanë thënë se bashkëpunojnë me drejtorin e shkollës dhe shkëmbejnë përvoja të ndryshme me kolegët, të cilat u ndihmojnë në përdorimin e teknikave të mësimore. Po ashtu, hulumtojnë dhe shfletojnë literaturë adekuate, si dhe diskutohet në mbledhje të Këshillit Drejtues dhe të aktiveve profesionale, analizohen të gjeturat nga monitorimi, me qëllim që të reflektohet rreth zgjidhjes së problemeve dhe të përmirësohen rezultatet, përmes trajtimeve apo mbështetjes profesionale.

Disa nga kërkesat e drejtorëve të shkollave dhe mësimitdhënësve, të dala nga hulumtimi, janë të përmirësohet infrastruktura shkollore, të pajisen shkollat me mjete didaktike, me inventarë të nevojshëm, tekste adekuate, ditarë elektronikë, mjete konkretizimi, (laptop, projektor, printer), dhe të furnizohen bibliotekat me tituj të rinj. Po ashtu, shkollat të kenë autonomi në vendimmarrje dhe të kërkohet përgjegjësia dhe llogaridhënia. DKA-ja dhe MASHT-i të punësojnë pedagogë në shkolla dhe të rrisin numrin e inspektorëve, me qëllim që në orët e mësimit të mos hospitojë vetëm drejtori i shkollës, por edhe pedagogu dhe inspektorët e kualifikuar sipas lëndëve.

Shumica kanë shprehur nevojën të monitorohen rregullisht të gjithë mësime dhe në përputhje me nevojat e tyre të ofrohen trajnime adekuate, rreth metodologjive të ndryshme, për kurrikula, vlerësim dhe menaxhim të orës mësimore. Po ashtu, të ketë bashkëpunim më të mirë me Drejtoritë Komunale të Arsimit dhe Inspektoratin, me qëllim që gjetjet e dala nga monitorimi të bëhen pjesë e Planit Zhvillimor të Shkollave dhe Planeve Komunale për Arsim.

Megjithatë, vërehet një dallim i madh në përgjigjet e drejtorëve dhe mësimeve në pyetjen sa kanë arritur t'i bëjnë pjesë të Planit Zhvillimor të Shkollës kërkesat dhe nevojat e mësimeve të dala nga monitorimi. Dallimi në përgjigje na bën të kuptojmë se mësimeve nuk kanë njohuri të mjaftueshme për Planin Zhvillimor të Shkollës.

Tabela 6. Përgatitja e PZSHH-së bazuar në monitorimin e mësimeve

Sa kanë arritur shkollat t'i bëjnë pjesë të Planit Zhvillimor nevojat e mësimeve, të dala nga monitorimi?	Përgjigjet	
	Drejtorët	Mësimeve
Plotësisht	4.0%	64.0%
Pjesërisht	88.0%	36.0%
Aspak	8.0%	0.0%

Të dhënat e dala nga inspektorët e arsimit

Inspektorët e arsimit monitorimin e mësimeve në mësim e bëjnë sipas planit dinamik SIA, mundësive, nevojave dhe kërkesave specifike nga terreni, pasi me Ligjin për Inspeksionin e Arsimit në Kosovë (2004) disa nga detyrat e inspektorëve janë të inspektojnë mënyrën e ngritjes profesionale të mësimeve, të konstatojnë gjendjen faktike dhe të ndërmarrin masat për përmirësimin e saj. Ndërsa, me Ligjin për Arsimin Parauniversitar të Republikës së Kosovë (2011), Departamenti i Inspeksionit ka përgjegjësinë të monitorojë dhe vlerësojë punën akademike të institucionit, si pjesë e ciklit vjetor të inspeksionit.

Sipas inspektorëve të përfshirë në hulumtim, monitorimi në shkollë bëhet një herë në vit, në disa shkollë i gjithë viti shkollor kalon pa asnjë monitorim (shkaku i numrit të pamjaftueshëm të inspektorëve), por ka

shkolla në të cilat realizohen më shumë se dy monitorime brenda një viti shkollor. Për monitorimin e mësimdhënësve në mësim, inspektorët përdorin instrumente të standardizuara, por të cilat, sipas tyre, nuk janë më të avancuarat. Ka disa vjet që përdorin instrumentin me disa kritere – mbi 15 sosh (instrumenti quhet vlerësimi për mësimdhënësin).

Inspektorët e përfshirë në hulumtim janë shprehur mesatarisht të kënaqur me monitorimin që u bëhet mësimdhënësve në mësim, por kanë deklaruar se jo të gjithë inspektorët janë të trajnuar për monitorimin e mësimdhënësve, kurse drejtorët e shkollave nuk janë mjaftueshëm të përgatitur për të bërë monitorimin e mësimdhënësve.

Gjatë monitorimit të mësimdhënësve në mësim, kanë vërejtur performancë jo të kënaqshme të disa mësimdhënësve. Sipas tyre, në disa shkolla akoma zhvillohet mësimdhënia tradicionale, pasi disa mësimdhënës janë të patrajnuar, të cilët hasin në vështirësi gjatë përgatitjes së planeve mësimore, në menaxhimin e klasës, në vlerësimin e nxënësve, në përdorimin e metodave dhe teknikave të reja mësimore, përdorimin e mjeteve konkretizuese, si dhe mungojnë përgjegjësia dhe llogaridhënia. Për këto vështirësi, me të cilat përballen mësimdhënësit në mësim, shkollat rrallë i informojnë inspektorët e arsimit, përveç kur shkojnë në monitorim ose në inspektim të përgjithshëm të shkollës dhe u kërkohet të përgjigjen në pyetjet e parashtruara

Të gjeturat e inspektorëve nuk korrespondojnë me të gjeturat e drejtorëve të shkollave, ngase në disa shkolla drejtorët nuk i monitorojnë rregullisht mësimdhënësit dhe në disa të tjera inspektorët nuk arrijnë t'i monitorojnë rregullisht, shkak i numrit të vogël të inspektorëve.

Tejkalimi i sfidave, sipas inspektorëve

Sipas inspektorëve, që të përmirësohen rezultatet dhe të rritet cilësia e mësimdhënies në shkolla, mësimdhënësit kanë nevojë për monitorime më të shpeshta dhe vlerësim të punës, për trajnime shtesë, këshilla dhe udhëzime, kontroll, material didaktik etj.

Vërejtjet dhe sugjerimet që u jepen mësimdhënësve gjatë monitorimit shkollat duhet t'i bëjnë pjesë të Planit Zhvillimor ose ndërmarrin masa të menjëhershme për të përmirësuar rezultatet e tyre, ngase një pjesë e konsiderueshme e shkollave nuk u kushtojnë shumë rëndësi. Njëri nga inspektorët e arsimit shprehet: “Gjetjet nga monitorimi, në disa shkolla, drejtorët i përdorin për t'i kritikuar apo qetësuar mësimdhënësit kryeneçë, kur nuk u shkojnë për qejfi drejtuesve”.

Të gjithë inspektorët kanë deklaruar se detyra kryesore e tyre është monitorimi i orëve mësimore dhe kontrollimi i dokumentacionit pedagogjik shkollor, prandaj, para dhe pas monitorimit bëhet intervistë me mësimdhënësit dhe diskutohen vështirësitë eventuale. Për çdo mësimdhënës, veç e veç, bëhen vlerësimet, jepen këshillat, sugjerimet dhe rekomandimet e nevojshme, me qëllim të përmirësimit të rezultateve.

Sipas tyre, ka raste kur sugjerohet zhvillimi profesional dhe trajnimi me urgjencë i ndonjë mësimdhënësi, si dhe mbikëqyrja nga drejtori i shkollës, mirëpo, për shkak të angazhimit të inspektorëve në shqyrtimin e ankesave dhe kërkesave me karakter juridik - punësim, është e pamundur t'i kryejnë të gjitha detyrat që i takojnë mësimdhënies apo ngritjes së cilësisë në arsim. Nuk mund të ketë ngritje të cilësisë në arsim derisa Inspektorati të ketë mungesë të inspektorëve dhe mësimdhënësit të monitorohen vetëm nga organet e brendshme të shkollës, derisa inspektorët merren më shumë me shqyrtim të ankesave sesa me monitorime në orë të mësimi, apo derisa te disa inspektorë ka mungesë profesionalizmi dhe mungojnë përgjegjësia dhe llogaridhënia.

Për të tejkaluar sfidat, duhet t'i kushtohet më tepër rëndësi monitorimit të mësimdhënësve, por monitorimi nuk mund të bëhet nga disa drejtorë të shkollave që emërohen pa asnjë kriter të vërtetë profesional, me mungesë dijesh elementare të problematikave të arsimit; pa pedagogë në shkolla dhe me një numër aq të vogël të inspektorëve. Pa ndryshime cilësore kadrovike dhe pa llogaridhënie nga të gjithë aktorët që janë pjesë përbërëse e arsimit, ngritja e cilësisë në arsim do të mbetet vetëm dëshirë dhe kërkesë në letër.

Përfundimet

Rezultatet e hulumtimit tregojnë se në shkollat fillore dhe të mesme të ulëta në Kosovë nuk i kushtohet mjaft rëndësi monitorimit të mësimdhënësve në mësim. Mbi 90% e drejtorëve të shkollave dhe mësimdhënësve kanë deklaruar se monitorimi i mësimdhënësve bëhet nga drejtuesit e shkollave dhe në përqindje të vogël kanë thënë se monitorimi bëhet nga pedagogët dhe nga inspektorët e arsimit, për shkak se në shumicën e shkollave mungojnë pedagogët dhe numrit të vogël të inspektorëve të arsimit për të mbuluar të gjitha shkollat.

Mbi 50% e mësimdhënësve monitorohen dy herë në vit, mirëpo më shumë se gjysma e respondentëve janë pjesërisht të kënaqur me monitorimin e rregullt në mësim, ngase bëhet vetëm nga drejtorët e shkollave. Monitorimi ka ndikim pozitiv te mësimdhënësit, nëse nevojat dhe kërkesat e dala nga monitorimi për përmirësim të rezultateve të mësimdhënësve bëhen pjesë të Planit Zhvillimor të Shkollës.

Rezultate e hulumtimit paraqesin nevojën për trajnime adekuate dhe mbështetje profesionale, këshilla dhe udhëzime, material didaktik, sidomos monitorime më të shpeshta në mësim. Përgatitja e pamjaftueshme profesionale dhe mungesa e trajnimeve janë arsyet kryesore që disa mësimdhënës nuk tregojnë rezultate të mira. Shkaqe të tjera janë edhe angazhimi jo i duhur, mungesa e përgjegjësisë dhe llogaridhënies, mungesa e infrastrukturës - laboratorëve për mësim praktik, mungesa e mjeteve didaktike, mungesa e teknologjisë informative, kabineteve etj.

Lëshimet e evidentuar te mësimdhënësit gjatë monitorimit kanë të bëjnë me përgatitjen e planeve, menaxhimin e klasës, përdorimin e metodave dhe teknikave mësimore, mënyrën e vlerësimit - kriteret, përdorimin e mjeteve të konkretizimit, komunikimin me nxënësit etj. Rezultatet tregojnë se nuk ka bashkëpunim të duhur ndërmjet drejtorëve të shkollave, mësimdhënësve dhe inspektorëve të arsimit. Inspektorët më tepër merren me çështje administrative sesa me anën profesionale, përmirësimin e cilësisë së mësimdhënies.

Rekomandimet

Drejtoritë Komunale të Arsimit, shkollat dhe Inspektorati, t'i kushtojnë më tepër rëndësi monitorimit të mësimdhënësve në mësim, të ndryshohen praktikat e monitorimit dhe gjetjet të mos mbesin në sirtarë, por të bëhen pjesë e Planit Zhvillimor të Shkollës dhe Planeve Komunale për Arsim.

Të rritet numri i inspektorëve, që të bëhet monitorimi i vazhdueshëm i mësimdhënësve në mësim dhe inspektorët të merren më tepër me ngritjen e cilësisë së mësimdhënies sesa me çështje administrative.

Të monitorohen të gjithë mësimdhënësit në mësim nga inspektorët e arsimit dhe jo në disa shkolla të bëhet monitorimi vetëm nga drejtorët e shkollave apo pedagogët.

Shkollat të planifikojnë trajnime për përmirësimin e performancës së mësimdhënësve bazuar në kërkesat dhe nevojat e dala nga monitorimi, sidomos trajnime me bazë në shkollë.

MASHT-i, Drejtoritë Komunale të Arsimit dhe shkollat të bashkëpunojnë më tepër dhe të kërkohet përgjegjësi dhe llogaridhënie nga drejtorët e shkollave dhe inspektorët e arsimit nëse nuk bëhet monitorimi i mësimdhënësve në mësim sipas legjislacionit.

REFERENCAT

1. Bey and Holmes, (1992). *Mentoring: Contemporary Principles and Issues*, University of Georgia.
2. Charles Lusthaus, M.-H. A. (2005). *Përmirësimi i performancës së organizatës*. Prishtinë: ADEA.
3. Fullan, M. (2010). *Forca e ndryshimit, Depërtim në thellësinë e reformës arsimore dhe vazhdimi*. Tiranë: CDE.
4. GIZ. (2012). *Zhvillimi i kapaciteteve në udhëheqje arsimore - Plan i Zhvillimor i Shkollës*. Prishtinë.

5. Head, Reiman dhe Thies-Sprinthall (2002). Journal of Research for Educational Leaders (JREL) Spring, Vol1 Num 2, pp.5-20 Facilitating Growth of Administrative Practitioners as Mentors.
6. Kuvendi i Republikës së Kosovës. (2004). Ligji për Inspeksionin e Arsimit në Kosovë. Prishtinë.
7. Kuvendi i Republikës së Kosovës. (2008). Ligji për Arsim në Komunitet e Republikës së Kosovës. Prishtinë.
8. Kuvendi i Republikës së Kosovës. (2011). Ligji për Arsimin Parauniversitar në Republikën e Kosovës. Prishtinë.
9. Linda A. Reddy and Christopher M. Dudek, (2014) Teacher Progress Monitoring of Instructional and Behavioral Management Practices: An Evidence-Based Approach to Improving Classroom Practices, International Journal of School & Educational Psychology, 2.
10. Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë. (2007). Strategjia për Zhvillimin e Arsimit Parauniversitar. Prishtinë.
11. Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë. (2013). Udhëzimi Administrativ Vlerësimi e Performancës së Mësimdhënësve. Prishtinë.
12. Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë. (2013). Udhëzimi Administrativ Zbatimi i Vlerësimit Profesional të Mësimdhënësve. Prishtinë.
13. Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë. (2014). Udhëzimi Administrativ Funksionimi i Shërbimit Pedagogjik- Psikologjik në Shkollë. Prishtinë.
14. Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë. (2016). Korniza për Sigurimin e Cilësisë së Performancës së Shkollës në Kosovë. Prishtinë.
15. Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë. (2016). Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë (2017-2021). Prishtinë.
16. Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë. (2016). Udhëzimi Administrativ për Planin Zhvillimor të Shkollave dhe Planin Zhvillimor Komunal të Arsimit. Prishtinë.
17. Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë. (2017). Udhëzimi Administrativ për Vlerësimin e Performancës së Institucioneve në Arsimin Parauniversitar. Prishtinë.
18. Morina, B. (2017), Realizimi i Planit Zhvillimor të Shkollës në shkollat fillore dhe të mesme të ulëta, në disa komuna, Kërkime Pedagogjike, Prishtinë.

19. Qendra për Arsim e Kosovës. (2002). *Disa aspekte të efikasitetit në arsimin e Kosovës*. Prishtinë.
20. Stan Koki (2000), *The Role of Teacher Mentoring in Educational Reform*, Pacific Resources for Education and Learning.
21. Portalishkollor.al, Roli i drejtorit në zhvillimin profesional të mësuesit, 10. 01. 2018.